

UDC (УДК) 346.26:343.535:347.736
JEL Classification: G 33, K 30, K 39, Q 12

Благута Роман Ігорович,

кандидат юридичних наук,
доцент, полковник поліції,
ректор Львівського державного університету
внутрішніх справ
e-mail: rektor@lvduvs.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-8087-5995

Долинська Марія Степанівна,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: m.s.dolynska@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0352-5470

Туркот Ольга Андріївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: O.Turkot8@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4505-3096

ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ БАНКРУТСТВА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Анотація. В Україні наявна недосконала законодавча база, за допомогою якої провадять правове регулювання банкрутства суб'єктів господарювання та фермерських господарств зокрема. Внаслідок цього Україна посідає низьке місце у рейтингу «Doing Business». Для підвищення місця нашої держави у вказаному рейтингу необхідно вдосконалити процедуру здійснення банкрутства фермерських господарств, шляхом зменшення її тривалості та вартості, збільшити кількість кредиторів, вимоги яких цілком задоволені при проведенні вказаної процедури. Для досягнення вказаних цілей необхідно вдосконалити законодавчі норми, внівши у них відповідні зміни. Одним із способів підвищення місця України у рейтингу «Doing Business» є вдосконалення законодавства у сфері банкрутства суб'єктів господарювання та фермерських господарств зокрема шляхом прийняття кодифікованого акта – Кодексу України з процедур банкрутства. Вказаний кодекс прийнято. Проте його норми потребують доопрацювання та внесення змін щодо вдосконалення процедури банкрутства суб'єктів господарювання та зокрема фермерських господарств.

Ключові поняття: банкрутство, кредитори, фермерське господарство, Кодекс України з процедур банкрутства, рейтинг «Doing Business».

Blahuta Roman,

Candidate of Law, Associate Professor,
Colonel of Police,
Rector of Lviv State University of Internal Affairs
e-mail: rektor@lvduvs.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-8087-5995

Dolynska Mariia,

Doctor of Law, Associate Professor,
Head of the Department of Economic and Legal Disciplines,
Lviv State University of Internal Affairs
e-mail: m.s.dolynska@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0352-5470

Turkot Olha,

Candidate of Law, Associate Professor
of the Department of Economic and Legal Disciplines,
Lviv State University of Internal Affairs
e-mail: O.Turkot8@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4505-3096

THE PROBLEMS OF FORMATION OF THE INSTITUTION OF FARM BANKRUPTCY

Abstract. Farms are one of the organizational and legal forms, by means of which a significant amount of investments is attracted into the Ukrainian economy. In order to attract investments, it is necessary to protect the rights and legitimate interests of creditors, and then they could earn more by investing. Investors are interested in the simplicity of not only the establishment and operation procedure, but also the effective process of farm bankruptcy. For a long time the legal regulation of farm bankruptcy has been carried out through the following legislative acts: the Economic Code of Ukraine, the Civil Code of Ukraine, the Law of Ukraine «On Restoring Solvency of Debtors or Recognition of Debtors' Bankruptcy», the Law of Ukraine «On Farms» and others. These acts contain gaps and shortcomings in the bankruptcy procedure of economic entities, in particular farms. In connection with this, in order to improve the legislation in the field of farms bankruptcy and raise the place of Ukraine in the Doing Business rating, the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures was adopted.

Purpose. The purpose of the article is to determine and carry out an analysis of the main legislative acts concerning legal regulation of bankruptcy of economic entities, in particular farms, to explain factors that cause a negative impact on the economy of Ukraine, in particular on business doing, to make proposals for improving the bankruptcy procedure of farms and to raise the place of our state in the Doing Business rating.

Methods. The paper includes such methods of scientific knowledge as historical-legal, structural-functional, and method of complex analysis.

Results. The scientific novelty of the main results of the study is to determine and carry out an analysis of the main legislative acts concerning legal regulation of bankruptcy of economic entities, in particular farms, to explain factors that cause a negative impact on the economy of Ukraine, in particular on business conduct, to make proposals for improving the bankruptcy procedure of farms and to raise the place of our state in the Doing Business rating.

Conclusion. In order to raise the place of Ukraine in the Doing Business rating, it is necessary to improve the legislation on bankruptcy of farms by introducing the relevant amendments to the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, to provide supplements to its provisions concerning the duty of a bankrupt to file an announcement on the bankruptcy proceedings of farms in the official printed mass media and determination of the shortest terms for carrying out this action; the liability in the form of imposing a fine for failure to submit an announcement on the commencement of proceedings in the bankruptcy case of the farm in the fixed term; establishment of the length of the bankruptcy procedure of a farm up to 2 years from the filing of an application for opening bankruptcy proceedings, etc.

Key concepts: bankruptcy, creditors, farm, Code of Ukraine on bankruptcy procedures, «Doing Business» rating.

DOI 10.32518/2617-4162-2019-2-73-81

Вступ

Фермерські господарства є однією з організаційно-правових форм, за допомогою якої залучають значні інвестиції в економіку України. Внаслідок цього держава усіма можливими способами та засобами здійснює спрощення діяльності таких господарств, шляхом надання дотацій та пільг, спрощення ведення бізнесу та вдосконалення процедури банкрутства. Загальновідомим фактом є те, що інвестори залучатимуть кошти лише у ту сферу економіки, в якій будуть на законодавчому рівні визначені усі необхідні положення щодо створення, функціонування та припинення діяльності, а також передбачені норми для захисту законних прав та інтересів і

осіб, які будуть здійснювати вкладення коштів, і суб'єктів господарства зокрема. Процедура здійснення банкрутства фермерських господарств має важливе значення для інвесторів та кредиторів таких суб'єктів господарювання.

Вітчизняними авторами, які досліджували інститут банкрутства фермерських господарств, є такі: (А. Данов (A. Danov), 2015), (М. Долинська (M. Dolynska), 2018), (В. Жаренко (V. Zharenko), 2014), (Т. Коваленко (T. Kovalenko), 2012) (Т. Коваленко (T. Kovalenko), 2014) (Т. Коваленко (T. Kovalenko), 2016), (О. Котова (O. Kotova), 2016) та ін. Зарубіжними авторами, які досліджують ризик банкрутства сільськогосподарських підприємств та фермерські

банкрутства є: (Д. Веркаммен (Vercammen, 2007) (Л. Шепард, Р. Коллінз (Shepard, Collins, 1982) та ін.

А. Данов досліджує особливості банкрутства фермерського господарства (Данов, 2015) [1]. М. Долинська досліджує порівняльний аналіз припинення діяльності фермерських господарств за законодавством України та Молдови (М. Долинська, 2018) [2, с. 33]. В. Жаренко досліджує особливості банкрутства сільськогосподарських товаровиробників (Жаренко, 2014) [3, с. 54]. Т. Коваленко досліджує правове регулювання відновлення платоспроможності та банкрутства фермерських господарств, дефекти правового регулювання банкрутства суб'єктів господарювання аграрного підприємництва, а також позитивні та негативні аспекти новел законодавства про фермерські господарства (Т. Коваленко, 2012) (Т. Коваленко, 2014) (Т. Коваленко, 2016) [4; 5; 6, с. 30]. О. Котова досліджує особливості банкрутства фермерських господарств (Котова, 2016) [7].

Д. Веркаммен досліджує ризик банкрутства сільськогосподарських підприємств як зв'язок між прямими платежами та інвестиціями в сільське господарство (Vercammen, 2007) [8]. Л. Шепард та Р. Коллінз досліджують фермерські банкрутства (Shepard, Collins, 1982) [9].

Отже, правові аспекти банкрутства фермерських господарств досліджували і вітчизняні, і закордонні вчені. Актуальність цих досліджень зумовлена усуненням прогалин у законодавстві, шляхом вдосконалення існуючих законодавчих актів та прийняття нових з метою спрощення процедури банкрутства фермерських господарств і створення сприятливих умов для ведення бізнесу.

Нині діяльність фермерських господарств в Україні є актуальною. Вона спричинена залученням значної кількості інвестицій в економіку нашої держави та поліпшенням економічної ситуації в Україні. Необхідно зазначити, що інвестори та кредитори будуть зацікавлені вкладати інвестиції у суб'єкти господарювання, якщо у законодавстві будуть належно захищені їх законні права та інтереси, зокрема при здійсненні процедури банкрутства, що можна досягти у зв'язку з прийняттям відповідного законодавства та вдосконалення норм наявного.

Проблемою, через що проведено наукове дослідження, є недостатня кількість ґрунтовних досліджень щодо проведення аналізу основних законодавчих актів, за допомогою яких здійснюються правове регулювання банкрутства фермерських господарств в Україні та надання пропозицій для вдосконалення процедури їх банкрутства.

Метою статті є визначення і проведення аналізу основних законодавчих актів щодо пра-

вового регулювання банкрутства фермерських господарств, роз'яснення факторів, які спричиняють для економіки України негативний вплив зокрема у веденні бізнесу, та надання пропозицій з метою вдосконалення процедури банкрутства фермерських господарств і підвищення місця нашої держави у рейтингу «Doing Business».

1. Законодавство у сфері правового регулювання процедури банкрутства фермерських господарств

1.1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10]

Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2343-ХІІ прийнято 14 травня 1992 року [10]. Вказаний закон – це один із перших спеціальних нормативних актів, який здійснює правове регулювання процедури банкрутства, встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів [10].

Необхідно зазначити, що у вказаному нормативно-правовому документі наявна лише одна стаття 93 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10] щодо особливостей банкрутства фермерського господарства. Проте вказана стаття не у повному обсязі регулює порядок проведення процедури банкрутства фермерських господарств, зокрема у ній не передбачено ряд правових аспектів щодо здійснення вказаної процедури як-от: термін, протягом якого необхідно провести процедуру ліквідації та тривалість інших необхідних процесуальних строків, зокрема щодо публікації оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство в офіційному друкованому органі тощо. Так, недосконалість, законодавства надає можливість боржникам не задовольняти усі вимоги кредиторів, реалізуючи майно за заниженою вартістю, та за браком коштів вказані вимоги залишаються незадоволеними. Уявляється доцільним внести зміни та вдосконалити законодавство у сфері банкрутства фермерських господарств, зокрема внести норми щодо зобов'язання банкрута подавати оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство в офіційному друкованому органі та визначення найкоротших термінів для здійснення цієї дії, а також передбачити відповідальність у вигляді накладення штрафу за неподання такого оголошення у встановлений строк. Також необхідно статтю 93 Закону

України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10] доповнити нормою щодо встановлення терміну, протягом якого необхідно провести процедуру ліквідації фермерських господарств у вигляді строку максимально до 2-х років від подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. Також, на нашу думку, необхідно встановити розмір заборгованості для відкриття провадження у справі про банкрутство фермерського господарства з метою унеможливлення зловживань щодо визнання боржника банкрутом у разі наявності незначного розміру заборгованості. Для збільшення кількості кредиторів, з якими провели розрахунки у повному обсязі при проведенні процедури банкрутства фермерських господарств, потрібно на законодавчому рівні встановити порядок визначення вартості майна боржника. Так, буде унеможливлено здійснення продажу вказаного майна за заниженими цінами і відповідно порушення законних прав та інтересів кредиторів, вимоги яких не задовольняють, з огляду на відсутність коштів у боржника. Необхідно зазначити, що у разі встановлення чітких строків проведення процедури ліквідації фермерських господарств та ін. процесуальних термінів у процедурі банкрутства, визначення розмірів заборгованості для відкриття провадження у справі про банкрутство, встановлення процедури визначення вартості майна боржника тощо, не виникатимуть зловживання і порушення законних прав та інтересів кредиторів і боржників, буде зменшена не лише тривалість процедури банкрутства та знижена її вартість, а й збільшиться кількість кредиторів, вимоги яких задовольнили у повному обсязі.

Також необхідно зауважити, що у статті 93 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10] не зазначено порядку проведення ні судової, ні досудової санації фермерських господарств. На наш погляд, необхідно у статті 93 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10] зазначити положення щодо порядку здійснення судової та досудової санації фермерських господарств. Внесення цих положень необхідне для захисту законних прав та інтересів фермерських господарств у процедурі банкрутства.

1.2. Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV [11]

Закон України «Про фермерське господарство» № 973-IV [11] прийнято 19 червня 2003 року. Він є спеціальним нормативним актом, який

регулює процедуру створення, функціонування та припинення діяльності фермерських господарств, спрямований на створення умов для реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання і охорони земель фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України [11].

У Законі України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV [11] наявний розділ Х, який регулює процедуру припинення діяльності фермерського господарства. У вказаному розділі наявні всього дві статті (стаття 35 та 36 Закону України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV [11]), у яких визначені підстави та порядок припинення діяльності фермерського господарства. На нашу думку, вказаний закон потребує вдосконалення норм щодо процедури припинення діяльності фермерського господарства. Проте у разі внесення змін, які зазначалися, у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10] та в інші кодифіковані законодавчі акти буде недоцільним дублювати вказані положення у Законі України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV [11]. Проте, якщо вказані зміни не будуть внесені у Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10] та в інші кодифіковані законодавчі акти, то необхідно передбачити зазначені положення у Законі України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV [11].

Звертаємо увагу на зміни, які необхідно передбачити у законодавстві з метою вдосконалення процедури банкрутства фермерських господарств, зокрема щодо: доповнення положеннями, які будуть спрямовані на визначення обов'язку банкрута подавати оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство фермерського господарства в офіційному друкованому органі та визначення найкоротших термінів для здійснення цієї дії, а також передбачити відповідальність у вигляді накладення штрафу за неподання такого оголошення у встановлений строк; встановлення терміну, протягом якого необхідно провести процедуру ліквідації фермерських господарств у вигляді строку максимально до 2-х років від подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство; встановлення процедури визначення вартості майна боржника; встановлення розміру заборгованості фермерських господарств для відкриття

провадження у справі про банкрутство; визначення порядку здійснення судової та досудової санації фермерських господарств тощо.

1.3. Господарський кодекс України [12]

Господарський кодекс України (далі – ГК України) прийнятий 16 січня 2003 року [12]. У ГК України відсутні спеціальні норми, за допомогою яких можна здійснювати правове регулювання припинення діяльності фермерських господарств, проте наявні норми, які регулюють визнання суб'єкта підприємництва банкрутом, які зазначені у Главі 23 [12]. Необхідно зазначити, що фермерське господарство є суб'єктом господарювання, тому вказані норми певною мірою доповнюють положення спеціального законодавчого акта у випадку відсутності необхідних у ньому для врегулювання правовідносин у сфері банкрутства. У ГК України передбачені загальні норми щодо визнання суб'єкта господарювання банкрутом. Якщо необхідно застосувати норми, які здійснюють правове регулювання процедури банкрутства фермерських господарств, то використовувати відповідні норми потрібно зі спеціальних законодавчих актів. У разі відсутності відповідної норми у спеціальному законодавчому акті необхідно звертати увагу на ГК України та ЦК України. Норми, які регулюють визнання суб'єкта підприємництва банкрутом викладено у таблиці 1.

1.4. Цивільний кодекс України [13]

Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) прийнятий 16 січня 2003 року [13]. У ЦК України також відсутні спеціальні норми, за допомогою яких можна здійснювати правове регулювання припинення діяльності фермерських господарств, проте наявні норми, які регулюють порядок здійснення ліквідації юридичної особи та порядок задоволення вимог кредиторів (статті 110–112 ЦК України [13]). Необхідно зазначити, що у ЦК України зазначені загальні норми щодо порядку ліквідації суб'єктів господарювання. Лише в разі відсутності у спеціальних законодавчих актах положень щодо правового регулювання процедури банкрутства можна брати до уваги норми ГК України та ЦК України.

1.5. Кодекс України з процедур банкрутства [14]

Кодекс України з процедур банкрутства [14] прийнято 18 жовтня 2018 року. 21 грудня 2018 року законодавчий акт направлено на підпис Президенту України. Станом на сьогодні вказаний акт ще не підписаний. З моменту набуття чинності цього Кодексу втрачає чинність Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [10].

У Кодексі України з процедур банкрутства зазначено статтю 95 [14], норми якої регу-

Таблиця 1

Норми щодо правового регулювання банкрутства у ГК України
(Norms concerning legal regulation of bankruptcy in the Economic Code of Ukraine)

Номер та назва статті ГК України	Основний зміст статті ГК України
Стаття 209 «Неспроможність суб'єкта підприємництва»	Норми, що визначають поняття неплатоспроможності та суб'єкта банкрутства.
Стаття 210 «Кредитори неплатоспроможних боржників»	Норми, що визначають поняття кредиторів та форми їх організації, а саме: юридичні або фізичні особи, а також органи доходів і зборів та інші державні органи, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника.
Стаття 211 «Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва»	Норми, що визначають заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва.
Стаття 212 «Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника»	Норми, що визначають процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника. А саме: розпорядження майном боржника; мирова угода; санація (відновлення платоспроможності) боржника; ліквідація банкрута.
Стаття 213 «Майнові активи неплатоспроможного боржника»	Норми, що визначають майнові активи боржника, за рахунок яких формується ліквідаційна маса.
Стаття 214 «Державна політика з питань банкрутства»	Норми, що визначають основні засади та зміст державної політики з питань банкрутства.
Стаття 215 «Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство»	Норми, що визначають відповідальність за порушення законодавства про банкрутство. Зокрема, суб'єктом підприємництва, тобто боржником, його засновниками (учасниками), власником майна, а також іншими особами, в тому числі за фіктивне банкрутство, приховування банкрутства або умисне доведення до банкрутства.

люють особливості банкрутства фермерського господарства. Вказана стаття є дубльованою зі статті 93 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10] та у повному обсязі не регулює порядок проведення процедури банкрутства фермерських господарств, зокрема у ній не передбачено низку правових аспектів щодо здійснення вказаної процедури.

Уявляється доцільним внести зміни та вдосконалити законодавство у сфері банкрутства фермерських господарств, а саме статтю 95 Кодексу України з процедур банкрутства [14], внівши норми щодо зобов'язання банкрута подавати оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство в офіційному друкованому органі та визначення найкоротших термінів на цю дію, а також передбачити відповідальність у вигляді накладення штрафу за неподання такого оголошення у встановлений строк. Також необхідно статтю 95 Кодексу України з процедур банкрутства [14] доповнити нормою щодо встановлення терміну, протягом якого необхідно провести процедуру ліквідації фермерських господарств у вигляді строку максимально до 2-х років від подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. Також, на наш погляд, необхідно встановити розмір заборгованості для відкриття провадження у справі про банкрутство фермерського господарства з метою унеможливлення зловживань щодо визнання боржника банкрутом у випадку наявності незначного розміру заборгованості. Для збільшення кількості кредиторів, з якими провели розрахунки у повному обсязі при проведенні процедури банкрутства фермерських господарств, потрібно на законодавчому рівні встановити порядок визначення вартості майна боржника. Так, буде унеможливлено здійснення продажу вказаного майна за заниженими цінами та відповідно порушення законних прав та інтересів кредиторів, вимоги яких не задовольняють, у зв'язку з відсутністю коштів у боржника. Необхідно зазначити, що у разі встановлення чітких строків проведення процедури ліквідації фермерських господарств та ін. процесуальних термінів у процедурі банкрутства, визначення розмірів заборгованості для відкриття провадження у справі про банкрутство, встановлення процедури визначення вартості майна боржника тощо, не виникатимуть зловживання і порушення законних прав та інтересів кредиторів і боржників, буде зменшена не лише тривалість процедури банкрутства та знижена її

вартість, а й збільшено кількість кредиторів, вимоги яких задовольнили у повному обсязі.

Також необхідно зауважити, що у статті 95 Кодексу України з процедур банкрутства [14] не зазначено порядку проведення ні судової, ні досудової санації фермерських господарств. На нашу думку, у статті 95 Кодексу України з процедур банкрутства [14] необхідно зазначити положення щодо порядку здійснення судової та досудової санації фермерських господарств. Внесення цих положень необхідне для захисту законних прав та інтересів фермерських господарств у процедурі банкрутства.

2. Фактори, які спричиняють для економіки України негативний вплив щодо ведення бізнесу

Процедура банкрутства суб'єктів господарювання та зокрема фермерських господарств в Україні є недосконалою. У зв'язку з цим, Україна посідає у рейтингу «Doing Business 2019» [15] 145 місце порівняно з іншими країнами. Зокрема, є три фактори, відповідно до яких Україна посідає вказане місце у рейтингу:

2.1. Коефіцієнт повернення коштів (цінів за долар)

Цей показник зазначає скільки коштів можна отримати кредиторам від неплатоспроможного боржника. В Україні порівняно з країнами Європи і Центральної Азії та країнами із високим рівнем доходу є низький коефіцієнт повернення коштів суб'єктами господарювання, зокрема фермерськими господарствами, які зможуть отримати кредитори від неплатоспроможного боржника. У таблиці 2 зазначено порівняння коефіцієнту повернення коштів від неплатоспроможного боржника кредиторам в Україні та в інших країнах.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця коефіцієнта повернення коштів від неплатоспроможного боржника кредиторам (дані у таблиці взято з рейтингу «Doing Business 2019» [15])

(Comparative table of the return factor from the insolvent debtor to the creditors (data of the rating «Doing Business 2019»))

Країни	Коефіцієнт повернення коштів
Україна	9,6
Європа і Центральна Азія	38,6
Країни з високим рівнем доходу	70,5

2.2. Тривалість процедури банкрутства в роках

Цей фактор негативно впливає на економічну ситуацію в нашій державі щодо вирішення питання неплатоспроможності боржника, оскільки в Україні тривалість процедури банкрутства суб'єктів господарювання, зокрема фермерських господарств порівняно з країнами Європи і Центральної Азії та країнами із високим рівнем доходу є недостатньо швидкою. Ми вважаємо, що у зв'язку з прийняттям Кодексу України з процедур банкрутства місце України у рейтингу «Doing Business» має піднятися порівняно з попередніми роками. У таблиці 3 зазначено порівняння тривалості процедури банкрутства у роках в Україні та в інших країнах.

Таблиця 3

Порівняльна таблиця тривалості процедури банкрутства в роках (дані у таблиці взято із рейтингу «Doing Business 2019» [15])
(Comparative table of the duration of bankruptcy proceedings in years (data of the rating «Doing Business»))

Країни	Тривалість процедури банкрутства в роках
Україна	2,9
Європа і Центральна Азія	2,3
Країни з високим рівнем доходу	1,7
Ірландія	0,4

2.3. Вартість процедури банкрутства (% від об'єкта нерухомості)

Цей фактор показує вартість процедури банкрутства суб'єктів господарювання, зокрема фермерських господарств в Україні порівняно з країнами Європи і Центральної Азії та країнами із високим рівнем доходу, яка є високою, що негативно позначається на місці України в рейтингу «Doing Business». На наш погляд, місце України у рейтингу «Doing Business» з прийняттям Кодексу України з процедур банкрутства повинно піднятися порівняно з попередніми роками. У таблиці 4 зазначено порівняння вартості процедури банкрутства в Україні та в інших країнах.

Необхідно зазначити, що Кодекс України з процедур банкрутства прийняли з метою вдосконалення процедури банкрутства суб'єктів господарювання та зокрема фермерських господарств і підвищення місця України у рейтингу «Doing Business». Проте, незважаючи на прийняття вказаного кодексу в 2018 році,

необхідно вдосконалити його норми та внести спеціальні положення зокрема щодо фермерських господарств, які б сприяли захисту їх законних прав та інтересів при здійсненні ними процедури банкрутства. Необхідно зазначити, що окремі норми Кодексу України з процедур банкрутства щодо фермерських господарств є недостатньо опрацьованими. Їх взято за аналогією із Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [10]. З огляду на це, необхідно вдосконалити норми Кодексу України з процедур банкрутства щодо фермерських господарств, шляхом внесення доповнень, пропозиції яких зазначалися.

Таблиця 4

Порівняльна таблиця вартості процедури банкрутства (% від об'єкта нерухомості) (дані у таблиці взято із рейтингу «Doing Business 2019» [15])
(Comparative table of the cost of the bankruptcy procedure (% of the property) (data of the rating «Doing Business 2019»))

Країни	Вартість процедури банкрутства (% від об'єкта нерухомості)
Україна	40,5
Європа і Центральна Азія	13,2
Країни з високим рівнем доходу	9,3
Норвегія	1,0

Висновки

Правове регулювання банкрутства фермерських господарств здійснюють за допомогою таких законодавчих актів: Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Закону України «Про фермерське господарство» та ін. Вказані акти містять недоліки у процедурі здійснення банкрутства суб'єктів господарювання, зокрема фермерських господарств. У зв'язку з цим, для вдосконалення законодавства у сфері банкрутства фермерських господарств та підвищення місця України у рейтингу «Doing Business» прийнято Кодекс України з процедур банкрутства. Норми вказаного законодавчого акта потребують вдосконалення та внесення відповідних змін. Зокрема для підвищення місця України у рейтингу «Doing Business» необхідно вдоско-

налити положення щодо банкрутства фермерських господарств, шляхом зменшення тривалості процедури банкрутства, зниження її вартості та збільшення кількості кредиторів, які отримують задоволення своїх вимог у повному обсязі при її проведенні. Для усунення факторів, які спричиняють для економіки України негативний вплив у веденні бізнесу, необхідно вдосконалити законодавчі норми щодо банкрутства фермерських господарств, внівши відповідні зміни у Кодекс України з процедур банкрутства, доповнивши його положеннями щодо:

1) визначення обов'язку банкрута подавати оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство фермерського господарства в офіційному друкованому органі та визначення найкоротших термінів для здійснення цієї дії;

2) відповідальності у вигляді накладення штрафу за неподання оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство

фермерського господарства у встановлений строк;

3) встановлення терміну, протягом якого необхідно провести процедуру ліквідації фермерських господарств у вигляді строку максимально до 2-х років від подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство;

4) встановлення порядку визначення вартості майна боржника при здійсненні процедури банкрутства фермерських господарств;

5) встановлення розміру заборгованості для відкриття провадження у справі про банкрутство фермерського господарства;

6) порядку здійснення судової та досудової санації фермерських господарств.

У разі внесення вказаних норм буде вдосконалено процедуру банкрутства фермерських господарств, шляхом зменшення її тривалості, зниження вартості та збільшення кількості кредиторів, які отримують задоволення своїх вимог у повному обсязі при її проведенні.

Список використаних джерел

1. Данов А. А. Особливості банкрутства фермерського господарства. URL: <http://www.noviden.org.ua/18989-osoblivosti-bankrutstva-fermerskog/>
2. Долинская М. Сравнительный анализ прекращения деятельности фермерских хозяйств по законодательству Украины и Молдовы. *Международный научно-практический правовой журнал «Legea si Viata»*. 2018. № 8/2 (320). С. 31–34.
3. Жаренко В. Ф. Особливості банкрутства сільськогосподарських товаровиробників. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2014. № 1 (10). С. 54–59.
4. Коваленко Т. О. Фермерські господарства: правове регулювання відновлення платоспроможності та банкрутства. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/u-pravovomu-poli/item/1821-fermerski-hospodarstva-pravove-rehuliuвання-vidnovlennia-platospromozhnosti-ta-bankrutstva.html>
5. Коваленко Т. О. Дефекти правового регулювання банкрутства суб'єктів господарювання аграрного підприємництва. URL: <http://www.naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom15/19.pdf>
6. Коваленко Т. О. Новели законодавства про фермерські господарства: позитивні та негативні аспекти. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 30–37.
7. Котова О. Банкрутство фермерського господарства. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-fermerske-gospodarstvo-45-bankrotstvo-fermerskogo-hozyajstva>
8. Vercammen J. Farm bankruptcy risk as a link between direct payments and agricultural investment. *European Review of Agricultural Economics*. Vol. 34. Iss. 4 (1 December 2007). Pages 479–500. URL: <https://doi.org/10.1093/erae/jbm040>
9. Shepard L., Collins R. Why Do Farmers Fail? Farm Bankruptcies 1910–78. *American Journal of Agricultural Economics*. Vol. 64. Iss. 4 (1 November 1982). Pages 609–615. URL: <https://doi.org/10.2307/1240569>
10. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/conv/print>
11. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
12. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
13. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
14. Кодекс України з процедур банкрутства: проект Закону України від 18.10.2018 р. № 8060. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518
15. Рейтинг «Doing Business 2019». URL: http://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploreconomies/ukraine#DB_ri

References

1. Danov, A. A. (2015). Osoblyvosti bankrutstva fermerskoho hospodarstva [Features of the farm bankruptcy]. Retrieved from <http://www.noviden.org.ua/18989-osoblivosti-bankrutstva-fermerskog/> [in Ukr.].
2. Dolinskaja, M. (2018). Sravnitel'nyj analiz prekrashhenija dejatel'nosti fermerskih hozjajstv po zakonodatel'stvu Ukrainy i Moldovy [Comparative analysis of termination of farming activities under the legislation of Ukraine and Moldova]. *Mezhdunarodnyj nauchno-prakticheskij pravovoj zhurnal «Legea si Viata» [International scientific and practical legal journal «Legea si Viata»]*, 8/2 (320), 31–34 [in Russ.].
3. Zharenko, V. F. (2014). Osoblyvosti bankrutstva silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv [Features of bankruptcy of agricultural commodity producers]. *Pravovyi visnyk Ukrainської akademii bankivskoi spravy [The Legal Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking]*, 1 (10), 54–59 [in Ukr.].
4. Kovalenko, T. O. (2012). Fermerski hospodarstva: pravove rehuliuвання vidnovlennia platospromozhnosti ta bankrutstva [Farms: legal regulation of restoration of solvency and bankruptcy]. Retrieved from <http://agro-business.com.ua/agro/u-pravovomu-poli/item/1821-fermerski-hospodarstva-pravove-rehuliuвання-vidnovlennia-platespromozhnosti-ta-bankrutstva.html> [in Ukr.].
5. Kovalenko, T. O. (2015). Defekty pravovoho rehuliuвання bankrutstva subiektiv hospodariuvannia ahrarnoho pidpriemnytstva [Defects of legal regulation of agrarian business subjects' bankruptcy]. Retrieved from <http://www.naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom15/19.pdf> [in Ukr.].
6. Kovalenko, T. O. (2016). Novely zakonodavstva pro fermerski hospodarstva: pozytyvni ta nehatyvni aspekty [Novel legislation on farms: positive and negative aspects]. *Yurydychna Ukraina [Legal Ukraine]*, 7–8, 30–37 [in Ukr.].
7. Kotova, O. (2016). Bankrutstvo fermerskoho hospodarstva [Farm bankruptcy]. Retrieved from <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-fermerske-gospodarstvo-45-bankrotstvo-fermerskogo-xozyajstva> [in Ukr.].
8. Vercammen, J. (December 01, 2007). Farm bankruptcy risk as a link between direct payments and agricultural investment. *European Review of Agricultural Economics*, 34, 4, 479–500. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/erae/jbm040>
9. Shepard, L., & Collins, R. (November 01, 1982). Why Do Farmers Fail? Farm Bankruptcies 1910–78. *American Journal of Agricultural Economics*, 64, 4, 609–615. Retrieved from <https://doi.org/10.2307/1240569>
10. Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrotom: Zakon Ukrainy vid 14.05.1992 r. № 2343-XII [On Restoring Solvency of Debtors or Recognition of Debtors' Bankruptcy: the Law of Ukraine № 2343-XII of May 14, 1992]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/conv/print> [in Ukr.].
11. Pro fermerske hospodarstvo: Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 r. № 973-IV. [On Farms: the Law of Ukraine № 973-IV of June 19, 2003]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> [in Ukr.].
12. Hospodarskyi kodeks Ukrainy (2003): Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV [The Commercial Code of Ukraine: the Law of Ukraine № 436-IV of January 16, 2003] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (Information from the Verkhovna Rada of Ukraine)*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukr.].
13. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy (2003): Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV [The Civil Code of Ukraine: the Law of Ukraine № 435-IV of January 16, 2003]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (Information from the Verkhovna Rada of Ukraine)*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukr.].
14. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva: proekt Zakonu Ukrainy vid 18.10.2018 r. № 8060 [The Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures: Draft Law of Ukraine № 8060 of October 18, 2014]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518 [in Ukr.].
15. Reitynh «Doing Business 2019» [Rating «Doing Business 2019»]. Retrieved from http://russian.doingbusiness.org/ru/data/explore/economies/ukraine#DB_ri [in Russ.].

Стаття: надійшла до редакції 21.03.2019
прийнята до друку 20.05.2019

The article: is received 21.03.2019
is accepted 20.05.2019